

Pandemi Döneminde Çevrim İçi Öğrenmede Öğrencilerin Hazır Bulunuşluklarını Etkileyen Özelliklerin İncelenmesi

Elvan ÜNLÜ ERGİN - Yıldız Teknik Üniversitesi

ÖZET

Çin'in Wuhan kentinde çıktığı iddia edilen Covid-19 Virüsü 2020 yılının ilk günlerinden itibaren bütün dünyayı tehdit etmiştir. Dünyadaki hemen her ülkede, ciddi sayıdaki insan kayıplarını azaltmak, küresel salgının bulaşma hızını düşürmek, kalıcı bir tedavi sağlanabilmesi için zaman kazanabilmek adına birçok tedbirler alınmaktadır. Bu tedbirlerden biri de eğitim kurumlarında, geleneksel eğitime belli bir süre ara vermek ya da okulları tatil ilan etmek olmuştur. Milyonlarca öğrencinin olduğu bir dünyada, her seviyeden eğitim kurumlarının kapanmış olması ciddi birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Sorunlardan biri de eğitim ve öğretime çevrim içi veya hibrit ders yapıları ile devam edilmesinden kaynaklı olarak öğrencilerin hazırbulunuşlukları ile ilgilidir. Bu çalışmada, eğitim kurumlarının zorunlu olarak geçmiş oldukları uzaktan eğitim çalışmalarında, öğrencilerin hazır bulunuşluklarının, literatür taraması yapılarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Çevrim içi Eğitim, Hazır bulunuşluk, Koronavirüs, Pandemi

1. Giriş

Tarih boyunca eğitim insanlık için en önemli konulardan biri olmuştur. İnsanlığın en önemli kırılma noktalarından biri olan sanayi devriminden itibaren eğitim ve öğretim yapısında daha kitlesel bir model yapısı benimsenmiştir. İyi bir eğitim alabilme şansı düşük de olsa günümüzde her ekonomik durumdan insanın ulaşabileceği olanaklara sahip olduğu bir gerçektir. Burada bahsedilen durum, ülkelerin vatandaşlarına sunduğu eğitim ile özel eğitim kurumlarının karşılaştırılmasından ziyade, akademik altyapısını güçlendirebilen öğrencilerin dünyanın farklı yerlerindeki eğitim olanaklarına geçmişe nazaran daha fazla ulaşabilir olduğudur. Modern insanlar, günümüzde, eğitime çok daha fazla anlam yüklemektedir. İyi bir eğitim alan bireylerin daha iyi şartlarda yaşama olasılığının olduğu düşüncesi eğitimin çevresel şartlara uyum sağlama aracı olması yaklaşımını da beraberinde getirmiştir. Bu tarz bir paradigmadan kaynaklı olarak, eğitim alma konusunda oluşabilecek herhangi bir olağanüstü durum insanlarda strese neden olabilmektedir. Bu strese ait ipuçlarını içerisinde bulunduğumuz 2020 yılı içerisinde görmemiz mümkündür. Bütün dünyayı etkisi altına almış, günlük ölüm oranlarının ülkeler ve dünya genelinde günlük yayınlandığı bir süreçte, insanların en çok merak ettiği konulardan biri de eğitim kurumlarının sunacağı olanaklar olmuştur. Sürecin daha iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için kavramsal arka plan hakkında da bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Bu sebepten dolayı, Covid-19 sürecinde dünyadaki durum, uzaktan eğitim, eğitim teknolojileri ve öğrenci hazır bulunuşluğu konularına odaklanmak gerekmektedir.

Covid-19 Sürecinde Dünya

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre COVID-19, SARS-CoV-2 adı verilen yeni bir korona virüsün neden olduğu hastalık olarak tanımlanmaktadır. DSÖ, bu yeni virüsü 31 Aralık 2019'da, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Wuhan kentinde bir dizi "viral pnömoni" vakası raporunun ardından öğrenmiştir. Çok kısa sürede sınırları aşan bu virüs türü beraberinde ciddi sayıda ölümleri getirmiştir. Vaka sayılarının artması ile beraber birçok ülke belli bir süre içerisinde sınırlarını kapatmıştır. Toplumsal hareketliliğin azaltılma çabaları da beraberinde gelen sonuçlardan biri olmuştur. Dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğu ilk defa sosyal izolasyon kavramının hayat bulduğu bir dünya ile karşılaşmıştır. Sosyal izolasyon öncesi dönemde virüsün yayılmasının yerleşim yerleri ile bağlantısı da araştırılmıştır. Avrupa'da ve birçok ülkede, ilk olarak vakaların kalabalık şehirlerde ve sosyal hareketliliğin çok olduğu yerleşim yerlerinde ortaya çıktığı anlaşılmıştır. Ulaşım imkânının iyi olduğu yerlerde vakalar kırsal bölgelere nazaran daha hızlı yayılım göstermiştir. Mart ayının başlarında ölüm oranları çok yüksek olmadığı fakat yaşlı nüfusun fazla olmasının da etkisiyle özellikle İtalya ve Fransa'da birkaç haftada oranlar ciddi bir şekilde yükseldiği görülmüştür (Michael, Kostiantyn, Maria, Victor ve Ivan Pyshnograiev, 2020). Şehirlerde hızlıca vaka sayılarının artması ile birlikte yerel ve küresel ekonomiler de etkilenmeye başlamıştır. Küresel ekonomi son dönemlerin en zorlu dönemlerinden biri ile karşı karşıya kalmıştır. 2008'deki mali krizinden günümüze en zorlu dönemi işaret etmektedir. Birçok iş sektörü küresel salgın sebebi ile ekonomik zorluklar ile karşı karşıya kalırken iş güvenliği kapsamında da ciddi sorunlar olduğu bilinmektedir. Küresel finans endüstrisi, havayolları endüstrileri, endüstriyel üretim gibi birçok alan bu durumdan etkilenmiştir (Boshkoska ve Jankulovski, 2020). Dünyada farklı dönemlerde de küresel ekonomik daralmalar söz konusu olmuştur. Bu yüzyılın başında diğer faktörlerin yanı sıra 2008 ile 2009 yıllarında domuz gribi salgını ve 2014 ile 2015 yıllarında Ebola salgının etkisi ile de küresel ekonomiyi etkileyen salgınlar söz konusu olmuştur. Bu salgınlar, küresel ekonomi üzerinde kısa süreli etkilere neden olduğu bilinmektedir. Fakat, 2020'deki küresel daralmanın etkilerinin öncekilere kıyasla çok daha derin olacağı öngörülmüştür (Michael ve diğer., 2020). Küresel salgın döneminde bir önemli konu da aşı çalışmaları ile ilgili olmuştur. Birçok ülke aşı çalışmaları yapmaktadır ve bazı firmalar bu çalışmalarda belirli bir aşamaya gelmiş bulunmaktadır. Aşı çalışmalarının güvenilirliği açısından düşünüldüğünde, birkaç yıllık bir süreye ihtiyaç olduğu bilinmektedir. Bu sebepten ötürü hızlandırılmış aşı çalışmaları insanlar nezdinde güvenilirliği düşük bir aşı olma korkusunu da barındırmaktadır. Daniela ve diğer. (2020)'e göre, milyonlarca aşının daha kısa sürede üretilmesi adına kasıtlı enfeksiyon metodu etik kabul edilmektedir. Bu çalışmalarda, genç ve sağlıklı gönüllülerin kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Gönüllüler ciddi bir şekilde takip edilmeli ve verilerin sürekli doğru bir şekilde yorumlanması gerekmektedir. Salgının yayılması, ekonomiye etkisi ve aşının gündemin önemli bir yerini işgal etmesi 2020 yılının en önemli gündem maddelerinden birkaçı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlara ek olarak sürekli olarak gündemde olan bir diğer konu da eğitim olmuştur.

Uzaktan Eğitim ve Çevrim İçi Eğitim

Bilgiye özellikle de doğru bilgiye ulaşma çabası insanlık kadar eskidir. Bilinçli varlıklar olarak çevresini gözlemleyen, uyum sağlayan bir varlık olarak insan diğer birçok canlı varlıklardan farklılık göstermektedir. Bu sebepten dolayı, tabiat ile daha uyumlu olmak ve hatta kendi kontrolüne almayı çabalamak adına bir bilgi arayışı içerisine girdiği söylenebilir. İnsanlığın günümüzde de değişmeyen bir eylemi olarak bilgiye ulaşmanın farklı yolları aranmaya devam

etmektedir. Küreselleşme kavramının gelişi ile I. Dünya Savaşı'nın çizmiş olduğu keskin sınırların yavaştan silinmeye başlaması ve dünya vatandaşı kavramının güç kazanması sonucu bilgiye ulaşma çabası da daha küresel bir boyut kazanmıştır. Küreselleşmeyi destekleyen, bilgiye ulaşmayı daha mümkün ve daha hızlı kılan bir devrim olan internete milyarlarca insanın ulaşabilir olması, eğitimin yavaş ilerleyen evrimini hızlandırmaya başlamıştır. Sanayi devrimi sonrası paradigmanın etkilediği bir eğitim modeli olarak okul yapıları ile fabrikalar ve bu okullardan mezun olan öğrenciler ile fabrikadan çıkan ürünler arasında birçok benzerlikler bulunabilir. 20. yy'ın özellikle son dönemlerinde eğitimin bu yapısı ile ilgili ciddi eleştiriler gündeme gelmiştir ve modern yaşamın şartları ile uyum sağlamadığı görülmüştür. İnternetin dünyada yayılmaya başladığı 21. yy başlarında okul yapısına da etkisi olabilecek bazı yaklaşımlar görülmeye başlanmıştır. Bu yaklaşımlardan biri de eğitimin dijitalleşmesi ile ilgilidir. İnternetin iletişim açısından fiziksel olarak aynı ortamda bulunma zorunluluğunu ortadan kaldırması ile birlikte öğretmen ve öğrencilerin aynı fiziksel yapının içerisinde bir araya gelmesini de gerekli olmaktan uzaklaştırmıştır. Broadbent (2002)'e göre, mekana ve zamana bağlı kalmaksızın, öğrenenler bilginin sürekli bir tüketicisi haline gelmektedir. İnternet ve eğitim teknolojilerindeki hızlı gelişim ile beraber dünyanın en iyi eğitim kurumları arasında yer alan Harvard, MIT, Yale, Oxford gibi üniversiteler tüm dünyanın erişebileceği ders içerikleri paylaşmaya başlamışlardır. Coursera, Edx, Udemy gibi dijital platformlarda ücretsiz dersler yayınlanmakta, istenildiği takdirde belirlenen ücretler karşılığında bu eğitim kurumlarının sertifikaları alınabilmektedir. Bu platformlara ek olarak Khan Academy gibi birçok dilde ve müfredatta içerik paylaşım siteleri, ve Phet Colorado gibi simülasyon ve animasyon içerikleri paylaşan üniversiteler de bulunmaktadır. Ülkemizde özellikle pandemi ile birlikte alt yapısını yenileyen Eğitim Bilişim Ağı (EBA) da uzaktan eğitimi destekleyen içerikler paylaşmaktadır. Holmes ve Gardner (2006)'a göre, çevrim içi öğrenme, eğitim ile ilgili içeriklere dünyanın farklı yerlerinden istenildiği zaman çevrim içi olarak erişim şeklinde tanımlanmıştır.

Eğitim Teknolojileri

Teknoloji hayatımızın her alanında işlerimizi kolaylaştırmaktadır. Teknoloji sayesinde insanların birbirleriyle, makinelerle ve makinelerin birbiriyle iletişim kurduğu bir dünyada var olan insanlık için bugün geçmişten çok daha hızlı olduğu söylenebilir. Günümüzde, birini görmek için kilometrelerce yol gitmek zorunda kalmıyor olmamız teknolojinin nimetlerinden biri olan görüntülü konuşma teknolojilerinin bizlere kazandırdığı bir durum olmuştur. Yakın geçmişte, birey kısıtlı çevresi ile etkileşim halinde iken bugün internete sahip her bir birey tüm dünya ile aynı anda iletişim kurabilme olanağına sahip olmuştur. Teknolojinin etki ettiği ve etkisini arttırdığı bir diğer alan da eğitimidir. Sadece çevrim içi dersler için değil aynı zamanda sanal ortamlarda sunulan ortamlar da ders materyalleri olarak kullanılabilir. Gözle görülemeyecek atomun ya da canlı hücrenin detaylı bir animasyon ve simülasyonu ile öğretmenler öğrencilerine farklı öğrenme ortamı sunma imkânına sahip olabilmişlerdir. Var olan bazı uygulamalar ve platformlar sayesinde, öğretmenin öğrencisine ödev vermesi telefonundaki uygulamada gönder tuşuna basması kadar kolay olmuştur. Aynı zamanda onlarca öğrencinin ödev takibini ve ders kazanımlarını ne kadar öğrenebildiğini analiz edebilen bu uygulamalar eğitimi sadece kitap benzeri basılı kaynakların ötesine taşımaya başlamıştır. Richey (2008)'e göre, Eğitim İletişimi ve Teknolojileri Derneği Yönetim Kurulu (AECT) 1994'de, eğitim teknolojisini öğrenmeyi kolaylaştırma, iyi bir performans sergilemek için uygun kaynakların ve teknolojik süreçlerin etik bir uygulaması olarak tanımlamıştır. Öğrenmeyi kolaylaştırıcı ve bilgiyi daha kalıcı hale getirmesi özellikleri açısından bakıldığında eğitim kurumlarında veya öğrenme ortamlarında etkili bir araç olduğu söylenebilir.

Öğrenci Hazır Bulunuşluğu

Öğrenme ortamının verimliliği açısından en önemli parametrelerden biri de öğrencinin hazır bulunuşluğudur. Hazır bulunuşluk, öğrencinin belirlenmiş bir kazanıma ulaşabilmek için öğrenim görevini hayata geçirme yeteneğidir. Pandemi ile birlikte, dünyadaki birçok eğitim kurumunun uzaktan eğitim sürecine uyum sağlamaya çalıştığı bir ortamda e-öğrenme kavramı daha yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu sebepten dolayı, e-öğrenme ortamında da klasik sınıflara benzer bir şekilde öğrencilerin hazır bulunuşluk seviyeleri akademik sürecin verimli işleyebilmesi adına önem taşımaktadır. Pingle (2011)'e göre, e-öğrenmede hazır bulunuşluğu, yükseköğrenim öğrencileri için bilişim teknolojileri becerileri (BT), iş birliğine dayalı öğrenme, bağımsız öğrenme ve öğrenmenin yansımaları gibi faktörleri kabul etmekteki hızlı istekliliği ve zihinsel hazırlığı şeklinde tanımlanabilmektedir. Bu durum sadece yükseköğrenimde eğitim gören öğrenciler için değil tüm seviyelerdeki öğrenciler için geçerli olduğu düşünülebilir. 2020 yılının ilk aylarında kısa bir süreliğine uzaktan eğitim yapılacağı düşünülürken yeniden normalleşme çalışmaları denemelerine rağmen henüz yüz yüze eğitime geçilememiştir. Yeniden normalleşme gerçekleşmemiş durumda fakat eğitimde yeni normaller kendini göstermiştir. Uyum sağlamaya çalışılan yeni normallerin de kendine özgü kavramları bulunmaktadır. 2020'nin ilk aylarına kadarki süreçte öğrenci hazır bulunuşluğu kavramından bahsederken sınıf ortamı düşünülürken bugün dijital platformlar akla gelmektedir.

2. Literatür Tarama

Milenyum sonrasında eğitimciler tarafından bir tartışma konusu olan eğitimde teknoloji kullanımı, kafada soru işaretleri barındırırken 2020'nin başında insanlık Çin'in Wuhan kentinde çıktığı iddia edilen bir virüsün tehdidi ile birlikte tek seçenek olması bu konuyu daha da önemli kılmıştır. Birleşmiş Milletlerin verilerine göre (Zhong, 2020) dünyada 770 milyondan fazla öğrenen kitle (öğrenci vb.), okul ve üniversitelerin kapanmasından etkilenmiştir. Eğitime verilen paranın ilk günlerinde birçok okul ve eğitimci müfredatı uzaktan devam ettirmenin telaşı içindeyken bir iki hafta gibi çok kısa sürede yeni normale adapte olup eğitim teknolojilerini kullanarak çevrim içi derslerde daha etkili bir eğitim öğretimin nasıl olabileceğine odaklanmıştır. İnsanlığın bu kadar hızlı adapte olması beklenen bir şey olmasına rağmen hala birçoğumuz tarafından ürkütücü bulunduğu söylenebilir. Bugün okulu, öğretmeni, velisi ve öğrencisi ile hemen hemen herkes çevrim içi eğitimin sürekli olabileceğini deneyimleme fırsatı bulmuştur. Pandemi gibi küresel bir problem çok yavaş evrilmekte olan eğitim sürecinin ivmelenmesine neden olmuştur. Dünyanın her yerinde milyonlarca öğrenci bugün sınıflarında ders almak yerine evlerinde bilgisayar başında eğitimlerine devam etmektedir. Yeni normal olarak adlandırılan bu durum, belli başlı olanakları beraberinde getirmekle kalmayıp, üzerinde düşünülmesi gereken bazı problemleri de barındırmaktadır. İnternet ortamında devam etmekte olan eğitim süreci yani e-öğrenme ile ilgili gösterilebilecek sorunlardan biri de öğrencilerin derse olan hazır bulunuşluk seviyelerinin arttırılması ile ilgilidir.

İnternet ve Çevrim İçi Öğrenme

İnternet, günümüzde hayatımızın odak noktasında yer alan en önemli teknolojilerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İnternetin hayatımızdaki yeri ile ilgili tartışmalar halen devam etmekle beraber özellikle küresel salgın döneminde büyük oranda olumlu yönleri görülmektedir. Herhangi

bir konu hakkında araştırma yapmaktan alışveriş yapmaya kadar birçok sebepten internetten yararlanmak mümkündür. Bu anlamda, internetin en önemli etkilerini gösterdiği alanlardan biri de eğitimidir. İnternet, yeni bilgilere zengin bir öğrenme ortamında ulaşılmasının yanında onların araştırılması, keşfedilmesi ve hayata geçirilmesini de sağlamaktadır. Chang (2018)'e göre, büyük veri, yapay zeka, bulut bilgi işlemi gibi internete bağlı kaynaklar eğitim amaçlı kullanımı yaygınlaşmıştır. Milliron (2010), çevrim içi materyal ve kaynakların stratejik olarak kullanılmasına olanak sağlayan yeniden tasarımların birçoğunun harmanlanmış formatta olduğunu ve öğrenci başarısına önemli ölçüde katkı sağladığını ve bunun yanında maliyetleri de düşürdüğünü söylemiştir. Milliron'un belirtmiş olduğu çevrim içi kaynaklar ile eğitim sürecinde klasik eğitimde olduğu gibi öğrenci hazır bulunuşluk seviyesinin de bir etkisi olduğu düşünülebilir. 21. yy becerilerine sahip olması beklenen öğrenci grubunun küçük yaşlarda internet ve dijital içeriklerle etkileşim halinde olduğu düşünüldüğünde öğrenci dijital öğrenme ortamlarına karşı daha yüksek bir öğrenme isteğine sahip olabilir.

Hazır Bulunuşluk ve Çevrim İçi Öğrenme

Çevrim içi öğrenmeye hazır bulunuşluk kavramını Warner, Christie ve Choy (1998) ilk sunan kişilerdir. Warner, Christie ve Choy (1998), çevrim içi öğrenmeye yönelik hazır bulunuşluk kavramını; i) geleneksel eğitime karşı tercih edilen eğitim yöntemi ii) bireyin öğrenme için internet ve bilgisayar kullanma yeterliliği ve iii) öğrencinin veya öğrenen bireyin çevrim içi öğrenme ortamında sorumluluğunu alma becerisi olmak üzere üç boyutu ile sunmaktadır. Uzaktan eğitimin kullanıldığı süreç boyunca öğretmenler, öğrencilerin iletişim biçimleri, öğrencinin öğrenme yetenekleri, öğrenme sürecindeki dijital iletişim ve bu iletişim kanallarına yönelik güvenleri gibi sıralayabileceğimiz bazı boyutları görme fırsatına sahip olmaktadır.

Leigh ve Watkins (2005) çevrim içi öğrenmeye hazır bulunuşluk için bazı özelliklerden bahsetmişlerdir. Bu özellikler, teknoloji erişim olanakları, teknoloji kullanabilme yeteneği, çevrim içi etkileşimler, motivasyon, çevrim içi materyal ve kaynaklar, çevrim içi görsel ve işitsel içerik kullanımı, sohbet alanı kullanımı, tartışma ortamını zenginleştirebilmek için uygun pano kullanımı, çevrim içi ekip çalışmaları, sosyal ve teknolojik destek yapısının algılanan önemi olarak sıralanabilir.

Hazır bulunuşluk kavramı her ne kadar öğrencinin ona verilen görevleri yerine getirme motivasyonu şeklinde tanımlansa da değişen şartlara hazır olma durumu açısından bakıldığında tek uyum sağlaması gereken öğrenci değil aynı zamanda öğretmen ve eğitim kurumlarıdır da. Eğitim şeklinin yavaş evrildiği bir süreçle küresel salgın dönemindeki en temel fark hızlı adapte olma ile ilgilidir. Pandemi öncesi öğrenci ve öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun dijital platformlara uyum sağlamasının uzun soluklu bir süreç olduğu kabul gören bir yaklaşım iken yaşanan salgın döneminde hazır bulunmayan öğrenci ve öğretim elemanlarının bu yeni duruma çok hızlı adapte olmasının beklenmesidir. Kısa sürede başarı sağlanamayabilir ancak başarılı uygulamalar yakın bir zaman diliminde daha etkin kullanım açısından örnek teşkil edecektir. Önemli bir konu da yeni döneme uygun dijital içerik ve ders materyali hazırlama ve hazırlanan içeriğe uygun bir şekilde ders içeriğini kurgulamanın zaman almasının beklenmesidir. İçerik hazırlama uzmanlık gerektiren bir konu olmasından dolayı profesyonel destek alınmasını gerekli kılmaktadır. Özel eğitim kurumları küresel salgının getirmiş olduğu şartlara biraz daha hızlı uyum sağlayarak kurumların teknolojik ve insan kaynakları alt yapısını destekledikleri gözlemlenmiştir. Böylece, eğitim kurumlarında görev alan öğretmenler de süreci daha iyi yürütebilme yeteneğine sahip olabilmişlerdir. Fakat MEB

okullarında süreç daha farklı işlemektedir ve öğretmenler profesyonel destek alma konusunda özel eğitim kurumlarında görev yapan meslektaşları kadar şanslı olmayabilmektedirler. Bilinmesi ve dikkat edilmesi gereken bir konu da öncesinde uzaktan eğitimde hiçbir deneyimi olmayan ancak kendini bu kargaşa içerisinde bulan kişiler tarafından yapılan yönlendirmeler de sağlıklı ve bilinçli yapılmayabilmektedir. Deneyimsiz kişiler tarafından anlık alınan kararlar eğitimin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin önünde engel olabilmektedir. Teknolojik alt yapı konusunda gerekli hamleleri öngöremeyen bir yaklaşım öğrenci, öğretmen ve kuruma ciddi zararlar verebilmektedir. Değişen şartlara uyum sağlama, öğrenme ortamının üyelerinin hazır olmasının yanı sıra öz-yönetimli öğrenme de öğrencilerin hazır bulunuşluğu açısından önemlidir.

Öz-Yönetimli Öğrenme

Knowles (1975), öz-yönetimli öğrenmeyi, bireylerin öğrenme ihtiyaçlarının belirlenmesi, öğrenme hedeflerinin açık olması, öğrenme konusunda ihtiyaç duyulabilecek materyal ve içeriklerin hazır olması, uygun öğrenme yöntemlerinin belirlenmesi/hayata geçirilmesi ve öğrenme çıktılarının analizi konusunda bir yardım ile ya da yardımcı olmadan inisiyatif almaları olarak görmektedir. Standardize edilmiş bir eğitim anlayışı çağımız bireylerinin ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaktadır. Her bireyin belirli bir konu için ihtiyaç duyduğu şeyler diğerlerinden farklılıklar gösterebilmektedir. Öz-yönetimli öğrenmeye sahip olması beklenen öğrenen bireyin öncelikle kendi ihtiyaçlarını belirleyebilmesi gerekmektedir. Bu sayede, kendi akademik durumunu daha iyi bir şekilde analiz ederek ihtiyaçları doğrultusunda bir planlama yapma bakış açısına sahip olabilecektir. Planlama yapabilmek için önemli parametrelerden birinin de bireyin öğrenme hedeflerini çok net bir şekilde belirleyebiliyor olmasıdır. Öğrenme hedefleri açık bir şekilde ortaya konulduğunda bu hedeflere uygun ihtiyaçlar da netleşmiş olacağı için öğrenen stratejisini daha iyi şekilde belirleyebilecektir. Her bireyin öğrenme tarzı farklı olduğuna göre herkes için öğrenme şekline uygun olarak materyal ve kaynaklara ulaşabilir olması da öz-yönetimin diğer bir boyutunu oluşturmaktadır. Öğrenme ihtiyacını belirleyebilen, hedeflerini açık bir şekilde ortaya koyabilen, ihtiyaç duyduğu içeriklere ulaşmada sorun yaşamayan bir öğrencinin uygun bir öğrenme yöntemini de hayata geçirebiliyor olması gerekmektedir. O'Shea (2003), öz-yönetimli öğrenmenin bireylerin ömür boyu öğrenme becerilerinin gelişmesine katkı sağlarken onların özgüven duygusunu, bağımsız düşünme yeteneklerine de destek olmaktadır. Bahsedilen tüm bu süreçler öğrenenin motivasyonu ile de yakından ilgilidir.

Motivasyon

Eğitim alanında öğrenme ortamı fark etmeksizin öğrenmeyi etkileyen en önemli kavramlardan biri motivasyondur. Küçükahmet (2003), kalıcı öğrenme için gerekli olan özelliklerden birisi olan motivasyonu bireyleri belli hedeflere yönlendiren arzu, ihtiyaç ve güdümlenme gibi süreçlerle tanımlanmaktadır. Eğitim sürecinin tüm insanlığı etkileyen küresel salgın gibi dışarıdan gelen bir uyarıcıyla değişmek zorunda kalması pek çok öğrenciyi de olumsuz etkiledi. Öğrenciler, öğretmenleri ile iletişim ve etkileşim için geleneksel sınıf ortamında almış olduğu yüz yüze eğitimin aksine yalnızca elektronik ortamları (e-posta, sohbet yazılımı vb.) kullanması sonucu yalnızlık hissi, ortamdaki kopukluk ve soyutlanma gibi olumsuz duygu durumları yaşayabileceği düşünülebilmektedir. Bireylerdeki olumsuz duygu durumları öğrenme sürecini etkilemekte ve motivasyon kaybına neden olurken kalıcı öğrenme düzeyinde ciddi biçimde azalmaya yol

açabilmektedir. Öğrenenlerdeki motivasyon kaybını önlemeye yönelik Keller tarafından geliştirilen ARCS Motivasyon Modeli uygulanabilir. ARCS Modeli (Keller, 1987), motivasyona odaklanan bir öğretim modelidir. Bu model yüz yüze gerçekleştirilen eğitimden ziyade çevrimiçi eğitim için çok daha önemlidir ve dört temel kategoriden oluşmaktadır. Bu kategoriler dikkat, uygunluk, güven ve tatmindir.

Dikkat: Motivasyon ve öğrenmenin en önemli koşuludur. Öğrenmeyi gerçekleştirirken motivasyonel ilgiyi sağlamak ve dikkatin devamlılığını sağlayabilmek için uygun uyarılar kullanılmalıdır. (dramatik ifade, keskin bir gürültü, sessiz duraklama vb.)

Uygunluk: Öğrenme süreci, bir içeriğin kullanılabilirliğini göstermelidir. Öğrenci, "bu konuyu neden çalışmam gerekiyor?" sorusuna inandırıcı bir cevap olarak gelecekteki hedeflerine yönelik bağlantı kurması sağlanmalıdır.

Güven: Birey herhangi bir eyleme başlamadan önce başarabileceğine inanma eğilimi göstermektedir. Öğreneni motive etmek amacıyla kendini özgüvenli hissetmesini sağlayan ortamlar ve şartlar oluşturulmalıdır. Bu kavram öğrencinin başarısını ve derse devamlılığını etkileyebilmektedir.

Tatmin: Öğrenme etkinliklerinin sonunda öğrenen memnun kalmalıdır. Aktiviteler öğrenen kontrol edildiğini hissetmeden gerçekleştirilmelidir. Öğrenenin başarıları hakkında iyi hissetmesini sağlayan yöntemler kullanılmalıdır.

Öz Yeterlik

Öz yeterlik, bireyin belirlenmiş bir performansı gerçekleştirmek için gereken eylem planlarını düzenleme ve yürütme yeteneklerine ilişkin yargısıdır (Bandura, 1997). Diğer bir deyişle, bireyin zor bir durum ile karşılaştığında üstesinden gelebilme konusunda kendisine biçtiği inançtır. Yaşanan bu zorlayıcı küresel salgın sürecinde çevrim içi yapılan derslerdeki deneyimler öğrencilerin yüksek öz yeterliliğe sahip olmaları derse olan motivasyon ve akademik başarıda önemli parametreleri oluşturmaktadır. Buna rağmen, ders için yeterli oranda öz yeterliliğe sahip olma akademik başarı için yeterli olmayabilmektedir. Çevrim içi derslerde eğitim teknolojilerinin aktif kullanılmasına birçok zaman ihtiyaç duyulabilmektedir. Uzaktan eğitim döneminde, çevrimiçi derslerde başarılı olmak ile teknolojiyi iyi kullanma arasında bir bağlantı olduğu düşünülmektedir. Dijital araçlar ve internet kullanım becerileri öğrencinin öğrenme sürecini kolaylaştırmaktadır. Aksi takdirde bu alanlarda öğrenci kendisini yetersiz görürse öğrenme sürecine katılımında kaygı hissedebilmektedirler. Bu sebepten dolayı öğrencinin bilgisayar öz yeterliği, internet öz yeterliği, çevrim içi iletişim öz yeterliği önem kazanmaktadır.

Karsten ve Roth, (1998)'a göre, kişinin bilgisayar kullanmada kendine olan inancı bilgisayar öz yeterliği olarak tanımlanmaktadır. Öğrencilerin çevrim içi öğrenme ortamlarında başarılı olmasında temel seviyede bilgisayar kullanabiliyor olması yani bilgisayar öz yeterliğinin yüksek olması etkili faktörlerdir (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2011).

İnternet öz yeterliği, internet kullanıcılarının internet platformlarında ve sayfalarında dolaşırken kendilerine duydukları güven şeklinde tanımlanabilmektedir. İnternet öz yeterliği ve bilgisayar öz yeterliği aynı gibi görünse de birbirinden çok farklı kavramlardır. İnternet öz yeterliği, öğrenme ortamlarının internet tabanlı olduğu durumlarda öğrencilerin bilgiye ulaşma yöntemlerini

şekillendirmekte ve bu yöntemlerden yararlanmalarını kolaylaştırabilmektedir (Tsai ve Tsai, 2003). Bilgisayar öz yeterliği, bilgisayar okuryazarlığı ile ilgili bir kavram olduğu söylenebilir.

Öğrenmede kullanılacak bu öz yeterlik algıları, bilgisayar ve internet kullanımı becerilerinin işe koyulma ile geliştirilebilecek bir özellik olduğu söylenebilir. Pandemi dönemi sonrasında birçok öğrenenin bu yeterliğini geliştirdiğini görebileceğimiz söylenebilir. Bu süreçte birçok eğitim kurumu çeşitli çevrim içi eğitim platformları (EBA, Google Meet, Google Hangout, Zoom, Cisco Webex, Bigbluebutton vb.) arayışına geçmiş ve kurum kültürleri ve olanakları doğrultusunda seçim yapmışlardır. Bu seçimi yaparken öğrenci ve öğretmen bilgisayar ve İnternet öz yeterliği göz önünde bulundurulmalıdır.

Çevrimiçi öğrenme, etkileşimin bilgisayar aracılığı ile olmasını gerektirmektedir ve bu ortamdaki öğrenme, tecrübe, öğrenme etkinliklerinin etkililiği, öğrenci iletişimi ve aktif katılımı gerektirmektedir (Bruyn, 2004). İnsanlar birbirleriyle bilgisayarlar aracılığıyla yüz yüze kurdukları iletişimden daha etkili bir iletişim kurabilirler çünkü bilgisayarlar daha etkili ve eş zamanlı iletişim kurabiliyorlar (Licklider ve Taylor, 1968).

Çevrim içi öğrenmede iletişim senkron ya da asenkron olarak gerçekleştirilebilir. Asenkron öğrenenlerin bilgisayarda kendi başlarına eğitim almaları olarak tanımlanırken senkron eş zamanlı olarak bir takım öğrenci ve öğretmenin canlı olarak bilgisayar ortamında, sanal bir sınıfta buluşmalarıdır. Dünyada küresel salgın sebebiyle birçok öğrenci uzaktan eğitime geçmek durumunda kalmışlardır. Bu süreçte öğretmenler öğrencileri ile sık sık senkron dersler yapıyor olsalar da öğrenciler asenkron derste almaktadırlar. Ancak öğrencilerin bu zorlu dönemde iletişim sürdürebilmesi, kaygılarını azaltabilmesi ve derse olan motivasyonunu devam ettirebilmesi adına mümkün mertebe iletişimde olup senkron dersler almasının doğru olduğu söylenebilir. Ancak öğretmenler öğrencilerini zaman kısıtlaması olmadığı için asenkron derslere yönlendirebilmektedirler. Asenkron eğitimde öğrenci kendini yalnız hissedip, içerikten kopma gibi sorunlar yaşamaması adına karma yani asenkron ve senkronun beraber kullanıldığı eğitimde çok daha başarılı sonuçlar elde edildiği ifade edilebilmektedir.

Çevrimiçi öğrenme ortamında kullanılabilir iletişim kolaylaştırıcı yardımcı çevrimiçi ortamlar (simülasyon, sohbet odaları, çevrimiçi kaynaklar, e-posta vb.) sunulmaktadır. Bu ortamlarda öğrenenlerde sorumluluk alma, eleştirel düşünme, esneklik ve uyum, iletişim gibi becerilerin arttığı ifade edilebilir. Çevrimiçi öğrenme sürecinde çevrimiçi iletişim becerisi çok önemlidir. Öğrenenlerin sahip olduğu çevrimiçi iletişim öz yeterliği çevrimiçi öğrenmede yaşanan sıkıntıların giderilmesi adına önemsenmelidir.

3. Sonuç ve Tartışma

İnsanların en temel içgüdülerinden biri çevresi ile uyumlu olma yollarının araştırılması ile ilgilidir. Günümüzde modern insan, çevresi ile uyumu ancak daha iyi bir eğitim aldığında sağlayabileceği düşüncesine sahiptir. Bu sebepten dolayı, şartlar ne olursa olsun mümkün olduğunca en iyi eğitim sürecinden geçmeyi hedefleyebilmektedir. Covid-19 virüsünün neden olduğu küresel salgın şartlarından dolayı 2020 yılı boyunca yeni duruma uyum sağlama mücadelesini vermek durumunda kaldığımız bir gerçektir. Sosyal mesafe, maske, aşı, kısıtlamalar ve izolasyon, uzaktan eğitim, hibrit eğitim, çevrim içi eğitim, senkron ve asenkron eğitim gibi bir çok kavram artık gündelik hayatımızda çok daha sık duyduğumuz kelimeler haline gelmiştir. Dünyada bir anda değişen bu

şartlar insanlar ve sistemler üzerinde bir strese neden olduğu görülmektedir. Bu sistemlerden biri de eğitimidir. 2020 yılının başlarına kadar klasik öğrenme ortamlarının hegemonyasında devam eden eğitim değişen pandemiden kaynaklı şartlar nedeniyle çok farklı bir boyut kazanmıştır. Küreselleşen dünya ve internetin yaygınlaşması ile zaten yavaşta olsa evrilmekte olan eğitim sistemi pandeminin neden olduğu stres faktörü ile ivmeli bir değişimin merkezlerinden biri haline gelmiştir.

Küresel salgından kaynaklı vakaların ilk ortaya çıktığı dönemlerde birçok ülkede eğitim ve öğretime ara verilirken bu durumun kısa süreli bir dönem olduğu düşüncesi hakimdi. Kısa süreliğine de olsa uzaktan eğitimin ilk denemelerini de gözlemlene şans bulduğumuz bir dönem geçirilmiştir. Yaz tatilinin bitmesi ve eğitime başlanması ile yüz yüze eğitime geçiş hibrit model kullanılarak denenmiştir. Vaka sayılarının tekrar yükselişe geçmesi ile çevrim içi eğitim ile devam edilmiştir. Her öğrenme ortamının kendine yönelik özellikleri bulunmaktadır. Klasik öğrenme ortamı olan sınıflarda öğrenci ve öğretmen çok daha belirgin bir etkileşim içerisindeyken uzaktan eğitimde durum çok daha farklıdır. Verimli bir öğrenme ortamının hayat bulabilmesi için önemli parametrelerden biri olarak görülen öğrenci hazır bulunuşluğu klasik eğitimde olduğu gibi uzaktan eğitimin de en önemli etmenlerden biri olarak görülmektedir. Fakat yeni şartların getirmiş olduğu durum ile hazır bulunuşluk yaklaşımı da klasik döneme göre farklılıklar gösterecektir.

Uzaktan eğitimde hazır bulunuşluğu etkileyen bazı faktörler öz-yönetimli öğrenme, motivasyon, öz yeterlilik şeklinde sıralanabilir. Knowles (1975), öz-yönetimli öğrenmeyi tanımlamış ve öneminden bahsetmiştir. Öğrenme hedeflerinin belirlenmesi, uygun öğrenme metotlarının kullanılması ve hayata geçirilebilmesi, öğrenme çıktılarının doğru bir şekilde tahlil edilmesi gibi kavramların öz-yönetimli öğrenmeyi tanımlayan kavramlar olduğunu söylemiştir. O'Shea (2003) ise öz-yönetimli öğrenmeden bahsederken, bireyin ömür boyu öğrenmesine imkan veren ve onların özgüvenini arttıran bir kavram olarak bahsetmektedir. Küçükahmet (2003), öğrenci hazır bulunuşluğu açısından motivasyonun önemli olduğunu belirtmiştir ve kalıcı öğrenmenin sağlanmasında gerekli olan iç güdülenme olarak görmüştür. Keller (1987) uzaktan eğitim için motivasyon kaynağı olarak ARCS modelinden bahsetmiştir. Bu modele göre, dikkat, uygunluk, güven ve tatmin kavramlarını motivasyonu belirleyici faktörler olarak görmüştür. Uzaktan eğitimde öğrenci hazır bulunuşluğunu etkileyen bir diğer kavram ise öz yeterlilik olmuştur. Bandura (1997), öz yeterliliği bireyin zor şartların üstesinden gelebilmek için kendine duyduğu inanç olarak görmüştür. Uzaktan eğitimin öğrenme ortamında hazır bulunuşluğa katkı sağlayacak faktörler olarak öğrencinin bilgisayar öz yeterliği, internet öz yeterliği, çevrim içi iletişim öz yeterliği sıralanabilmektedir.

Sonuç olarak, öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğrenme ortamının ve öğrenci hazır bulunuşluğunun önemi bulunmaktadır. Özellikle günümüzde eğitim sürecinin uzaktan bir şekilde yürütüldüğü düşünüldüğünde öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyi daha da fazla önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, koronavirüsten kaynaklı küresel salgın koşullarında öğrencilerin hazır bulunuşluğunu etkileyebilecek faktörler literatür taraması yöntemi ile anlaşılmasına çalışılmıştır.

Kaynakça

- Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. *New York: WH. Freeman and Company.*
- Broadbent, B. (2002). ABCs of e-Learning: Reaping the benefits and avoiding the pitfalls. San Francisco: ASTD.
- Boshkoska, M., & Jankulovski, N. (2020). Coronavirus Impact on Global Economy. *Annals of "Constantin Brancusi" University of Targu-Jiu. Economy Series, 4*, 18–24.
- Calina, D., Hartung, T., Docea, A. O., Spandidos, D. A., Egorov, A. M., Shtilman, M. I., Carvalho, F., & Tsatsakis, A. (2020). COVID-19 vaccines: ethical framework concerning human challenge studies. *Daru : Journal of Faculty of Pharmacy, Tehran University of Medical Sciences, 28(2)*, 807–812. <https://ezproxy.ticaret.edu.tr:2885/10.1007/s40199-020-00371-8>
- Çelen, F. K., Çelik, A., & Seferoğlu, S. S. (2018). Yükseköğretimde çevrim-içi öğrenme: Sistemde yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Journal of European Education, 1(1)*, 25-34.
- Coronavirus disease (COVID-19). (n.d.). Retrieved December 26, 2020, from <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/question-and-answers-hub/q-a-detail/coronavirus-disease-covid-19>
- De Bruyn, L. L. (2004). Monitoring online communication: Can the development of convergence and social presence indicate an interactive learning environment? *Distance Education, 25(1)*, 67-81.
- Holmes, B., & Gardner, J. (2006). e-Learning: Concepts and Practice. *Landon: Sage.*
- J. Chang, "Influencing Factors and Coping Strategies of Students' Engagement in the Context of Internet Education," 2018 9th International Conference on Information Technology in Medicine and Education (ITME), Hangzhou, 2018, pp. 517-520, doi:10.1109/ITME.2018.00120.
- Karsten, R., & Roth, R. M. (1998). Computer self-efficacy: A practical indicator of student computer competency in introductory IS courses. *Informing Science, 1(3)*, 61-68.
- Keller, J. M., & Kopp, T. W. (1987). An Application of the ARCS Model of Motivational Design. *Instructional Theories in Actions. Lessons Illustrating Selected Theories and Models* (pp. 289-320), Hillsdale.
- Küçükahmet, L. (2003) Sınıf Yönetimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Leigh, D., & Watkins, R. (2005). E-learner success: Validating a self-assessment of learner readiness for online training. In *ASTD 2005 research-to-practice conference proceedings* (pp. 121-131).
- Licklider, J. C., & Taylor, R. W. (1968). The computer as a communication device. *Science and technology, 76(2)*, 1-3.
- Milliron, M. D. (2010, November 5). Online Education vs. Traditional Learning: Time to End the Family Feud. *Chronicle of Higher Education, 57(11)*, B30–B32.

M. Zgurovsky, K. Yefremov, M. Perestyuk, V. Putrenko and I. Pyshnograiev, "Foresight COVID-19: Impact on Economy and Society – European Context," 2020 IEEE 2nd International Conference on System Analysis & Intelligent Computing (SAIC), Kyiv, Ukraine, 2020, pp. 1-6, doi: 10.1109/SAIC51296.2020.9239211.

O'Shea, E. (2003), Self-directed learning in nurse education: a review of the literature. *Journal of Advanced Nursing*, 43: 62-70. <https://ezproxy.ticaret.edu.tr:2885/10.1046/j.1365-2648.2003.02673.x>

Pingle, S. U. D. H. A. (2011). Higher Education Students Readiness for E-Learning. *Techno Learn: An International Journal of Educational Technology*, 1(1), 155–165.

Reflections on the 2008 AECT Definitions of the Field. (2008). *TechTrends: Linking Research and Practice to Improve Learning A Publication of the Association for Educational Communications & Technology*, 52(1), 24. <https://ezproxy.ticaret.edu.tr:2885/10.1007/s11528-008-0108-2>

Self-Directed Learning: A Guide for Learners and Teachers Malcolm Knowles New York: Association Press, 1975. 135 pp., paperbound. (1977). *Group & Organization Management*, 2(2), 256–257.

Tsai, M. J., & Tsai, C. C. (2003). Information searching strategies in web-based science learning: The role of Internet self-efficacy. *Innovations in education and teaching international*, 40(1), 43-50.

Warner, D., Christie, G., & Choy, S. (1998). Readiness of VET clients for flexible delivery including online learning. *Brisbane: Australian National Training Authority*.

Zhong, R., 2020. *The Coronavirus Exposes Education's Digital Divide*. [online] Nytimes.com. Available at: <https://www.nytimes.com/2020/03/17/technology/china-schools-coronavirus.html> [Accessed 25 December 2020].